

Kongen ville utrydde alle hekser

I mange eventyr har trollmenn og hekser en sentral rolle. Dessverre er ikke historien om hekseri og trolldom bare eventyr.

AV SIW ELLEN JAKOBSEN | PUBLISERT 23. JUN. 2017 | OPPDATERT 27. JAN. 2020

Illustrasjon av en heks som er i ferd med å bli brent på et bål.

Over 300 mennesker har blitt brent på bålet i Norge fordi de har blitt dømt for å drive med trolldom. Illustrasjon: Wikimedia Commons

Visste du at Norge har hatt en av de strengeste lovene mot trolldom i hele Europa?

Over 300 mennesker har blitt brent på bålet i Norge fordi de har blitt dømt for å drive med trolldom. Aller flest hekser ble drept lengst nord i Norge, i Finnmark.

I tiden rundt år 1600 innførte den dansk-norske kongen Christian IV nye lover mot trolldom. Kongen mente at den verste trollskapen fantes i nord. Han sendte derfor sine beste menn dit med ordre om å utrydde trollfolkene.

Helt fram til 1690-tallet hadde vi hekseprosesser, den grusomste torturen og drapene av mennesker vi har hatt i Norge i fredstid.

I dag vet vi at det ikke finnes hekser. De som ble anklaget for å være det, var uskyldige mennesker.

Lette etter djevelmerket

Når noen ble anklaget for å være trollfolk, lette kongens menn etter beviser.

Et av bevisene var djevelmerket. Den mistenkte fikk barbert bort alt hår på kroppen og ble grundig undersøkt. Det ble lett etter bitemerker, kløremerker eller fødselsmerker og arr som de mente var et tommelavtrykk fra djevelen. En nål ble stukket langt inn i kroppen. Hvis stikket ikke gjorde vondt, var det et bevis på at du sto i kontakt med Satan.

Den som fortsatt ikke innrømte hekseri, ble utsatt for vanntesten. Hender og føtter ble bundet sammen før fangen ble kastet ut i vannet. Den som sank, beviste sin uskyld og ble dratt opp. Den som fløt, ble dratt opp og brent på bålet.

Alt er skrevet ned

Aina Basso er historiker. Hun har skrevet to bøker om de såkalte hekseprosessene i Norge og Europa. Prosess betyr rettssak.

Rettssakene mot heksene har blitt skrevet ned. Derfor har Basso og andre historikere masse informasjon om hvem de mistenkte var. Det står også hva de ble spurt om og hva de svarte under rettssaken.

Det finnes også regnskaper som beskriver hvor mye penger fangen har kostet. Blant annet lønna til den som fikk jobben med å torturerte og drepe og hva veden til bålet kostet.

– Selv om det er lenge siden dette skjedde, blir alt veldig nært når du leser disse beskrivelsene, sier Basso.

Lille Karen ble anklaget

Mens Aina Basso har jobbet med bøkene sine, fant hun også den triste historien om lille Karen på åtte år.

Karen ble stilt for retten i Vardø fordi hun var barn av en heks som hadde blitt brent på bålet. Folk trodde at barn av

hekser selv var hekser. Lensmannen ønsket å brenne både henne og søsteren hennes Ingeborg.

– Heldigvis ble det opprør blant folket. De protesterte på at barna skulle brennes. Saken ble avvist.

De fleste hekser var kvinner

Det var ikke vanlig at barn ble dømt for hekseri. De aller fleste som ble dømt for trollskap, var kvinner.

Kvinner ble regnet som svake og var derfor spesielt lett for djevelen å lure.

Alle kvinner kunne bli rammet av hekseanklagen.

– Noen ganger var årsaken at de hadde lagd egne salver eller miksturer for å kurere sykdom. Derfor hadde de fått et rykte på seg for å være heks. Andre ganger var de tilfeldige ofre. Under tortur ble de tvunget til å si navnet på andre hekser.

Av de 91 som ble brent på bålet under hekseprosessene i Finnmark, var 14 menn. De fleste av dem var samer. Kong Christian var veldig redd for samene fordi han trodde de drev med magi og de snakket et fremmed språk.

– Selv om samene også selv mente de drev med positiv magi, som å hjelpe folk og gi lykke, ble det de drev med sett på som skummel trolldom.

Ondskapen ble borte i ilden

Folk mente at det var viktig at hekser og trollmenn ble brent. De trodde at ondskapen ble borte i ilden.

De fleste som ble drept her i Norge, ble først bundet levende fast i en stige og så veltet over det brennende bålet. Andre steder i Europa ble de drept før de ble kastet på bålet.

Det er vanskelig å forstå at mennesker kan være så grusomme mot andre. Men alle var veldig redde for djevelen og helvete den gang, forklarer Basso.

– De som dømte heksene, ville derfor at de skulle sone ferdig i dette livet, slik at de slapp å havne i helvete. Det var også viktig at de ikke ble uskyldig dømt. Da kunne de som dømte dem, til og med kongen selv, komme til helvete.

KRLE OG HISTORIE HISTORIE

Meldinger ved utskriftstidspunkt 17. april 2025, kl. 18.46 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.